

Skriftlig redegørelse

(Redegørelsen er optrykt i den ordlyd, hvori den er modtaget)

Redegørelse af 28. februar 2003 for ligestilling 2002 og perspektiv- og handlingsplan for ligestilling 2003.

(Redegørelse nr. R 8).

Ministeren for ligestilling (Henriette Kjær):

FORORD

Kort fortalt handler ligestillingsarbejdet om at skabe rammerne for, at kvinder og mænd, piger og drenge frit kan leve det gode liv.

Den enkelte kvinde og mand har sine egne forudsætninger, ønsker og behov, og sin egen definition af »det gode liv«. Derfor skal en moderne ligestillingspolitik efter min opfattelse fokusere på menneskers forskellighed, på deres potentialer og ressourcer og ikke kun på barrierer og begrænsninger. Det gælder uanset om vi diskuterer kvinder i topledelse, integration af kvindelige indvandrere eller mænd som fædre. Og det kræver en del bevågenhed både fra regeringen, virksomhederne, organisationerne, skolerne og familierne.

Sidste år satte regeringen en lang række initiativer i gang og udpegede nogle særlige indsatsområder. En del af disse områder kræver en flerårig indsats, og dem vil vi arbejde videre med. Det drejer sig især om bekæmpelse af vold mod kvinder og handel med mennesker, om at indarbejde ligestilling i den offentlige sektors kerneydelser og at arbejde for ligeløn og et sammenhængende familieliv og arbejdsliv.

Men samtidig er der også nye temaer, som trænger til ekstra fokus: Fælles for prioriteringerne i 2003 er, at uanset om vi taler om ledelse, sundhed, ungdomskultur eller integration, er køn, fleksibilitet, selvbestemmelse og lige valgmuligheder centrale elementer. Det er desuden alle temaer, der har indflydelse på den enkeltes mulighed for at leve et godt og ligestillet liv.

Redegørelsen viser, hvor langt vi er kommet med ligestillingsindsatsen i 2002. Der er mange gode resultater, men også dokumentation for, at vi står over for nye udfordringer. Derfor lægger perspektiv- og handlingsplanen op til en række konkrete initiativer, der løber af stabelen i år, og

som også kommer til at sætte sit præg på ligestillingsarbejdet de kommende år.

INDSATSSOMRÅDER

Særlige indsatsområder for 2003:

- Målrettet integration i et kønsperspektiv
- Lighed i ledelse, politik og forskning
- Ungdomskultur og moderne kønsroller
- Sundhed for kvinder og mænd

Den flerårige indsats:

- Bekæmpelse af vold mod kvinder
- Stop handel med mennesker
- Mainstreaming – en effektiv strategi for ligestilling
- Ligestilling på arbejdsmarkedet

Fremtidige prioriteringer:

- Fokus på mænd og ligestilling
- En aktiv alderdom for kvinder og mænd

REGERINGENS LIGESTILLINGSPOLITISKE MÅLSÆTNING

Regeringen ønsker at skabe lige muligheder for kvinder og mænd. Målet er, at kvinder og mænd opfattes som ligeværdige og får lige muligheder for at vælge. Regeringen vil derfor arbejde for at nedbryde de barrierer, der forhindrer den enkelte kvinde og mand i at leve det liv, de ønsker. Regeringen ønsker respekt for forskellighed og respekt for det enkelte menneskes personlige valg. Ligestilling er en væsentlig del af det danske demokrati.

Det enkelte menneske i centrum

I det aktive ligestillingsarbejde er den enkelte person i centrum. Kvinder er ikke ens, og mænd er ikke ens. Derfor kræver det forskellige indsatser og initiativer at sikre det enkelte menneske muligheden for at vælge det liv, de ønsker.

Med udgangspunkt i kvinders og mænds forskellige behov, forudsætninger og ønsker skal ligestillingsarbejdet være med til at give rammer for »det gode liv«. For eksempel kan en længere og mere fleksibel orlov være med til at give familierne bedre mulighed for at få familielivet og arbejdslivet til at hænge sammen, og for at både kvinder og mænd kan få glæde af orlovsmulighederne.

Fleksibilitet er også et kodeord i forhold til, at erhvervslivet og arbejdspladserne skal kunne tiltrække og give plads til den del af arbejdskraften, som også vil have mulighed for at være forældre.

Med den enkelte i centrum for ligestillingsarbejdet vil regeringen også fokusere på at få flere kvinder i lederstillinger i erhvervslivet og på universiteterne og øge kvinders andel i kommunalbestyrelserne og i borgmesterstolene. Det skal gøres gennem motivation af kvinderne og ved at synliggøre de ressourcer, vi går glip af, hvis vi ikke benytter både den kvindelige og den mandlige talentmasse.

Samme grundholdning gør sig gældende i arbejdet med at integrere etniske minoriteter i Danmark. Regeringen vil fokusere på, hvordan vi gør brug af de mangfoldige ressourcer – til glæde for den enkelte, for arbejdsmarkedet og for samfundet.

Bryde med stereotype kønsroller

Hvis kvinder og mænd skal kunne vælge frit og lige kræver det, at vi gør op med stereotype kønsroller, der begrænser den enkeltes mulighed for at forfølge sin drømme og mål. Det er i barndommen og ungdommen, vi grundlægger vores kønsidentitet, og regeringen vil derfor sætte særlig fokus på ungdomskultur og kønsroller. Børn og unge skal frit kunne vælge uddannelse, job og livsstil uden at disse valg skal defineres snævert af deres køn.

Et effektivt værn mod kønsdiskrimination

Der skal være et effektivt værn mod enhver form for kønsdiskrimination. Det er uacceptabelt at kvinder bliver udsat for vold eller bliver handlet til prostitution. Det er umenneskeligt at små piger bliver omskåret. Og det er uretfærdigt og urimeligt, at kvinder og mænd ikke altid får samme løn for samme arbejde.

Værnet mod diskrimination består af flere elementer. For det første kræver det en stærk lovgivning, hvilket blandt andet er grunden til at straffene er blevet skærpet for vold og voldtægt. For det andet skal der være forebyggelse og hjælp til ofre for kønsdiskrimination, hvilket er i højsædet i de forskellige handlingsplaner, regeringen lancerede sidste år, og for det tredje skal der være rådgivning og retssikkerhed, blandt andet i form af at gøre Ligestillingsnævnet permanent.

Med redegørelsen for 2002 og perspektiv- og handlingsplanen for 2003 har regeringen lagt

grunden for et aktivt og målrettet ligestillingsarbejde, hvor vi vil afprøve nye metoder, samarbejde på tværs af sektorer og sætte den enkelte kvinde og mand, dreng og pige i centrum.

SÆRLIGE INDSATSOMRÅDER FOR 2003

Målrettet integration i et kønsperspektiv

Arbejdet for at integrere kvinder og mænd fra etniske minoriteter i Danmark bliver intensivt i de kommende år, og der er flere centrale ligestillingsaspekter forbundet med en god integration.

En væsentlig faktor for integration er uddannelse og tilknytning til arbejdsmarkedet. Her skal der fokus på mangfoldighed som en ressource. Det er en gevinst for arbejdsmarkedet med en mangfoldig medarbejderskare og med en god udnyttelse af de brede menneskelige ressourcer.

Især hvad angår kvinder med minoritetsbaggrund er arbejdsløsheden høj, og der skal derfor sættes særligt fokus på denne gruppe i forhold til arbejdsmarkedet. Det er et fælles ansvar og kræver en indsats fra såvel de pågældende kvinder som fra politisk side og fra virksomhederne.

Men den kulturelle mangfoldighed må aldrig blive en undskyldning for at kønsdiskriminere. Fornedrende handlinger eller tvang må ikke foregå under dække af kultur eller tradition. Der skal derfor reageres hårdt mod omskæring og tvangsægteskaber. Tvangsægteskaber er ulovlige og fører ofte til konfliktfyldte eller endda voldelige ægteskaber. Ægteskaber, hvor familien lægger pres på den unge kvinde eller mand, sker ofte med en ægtefælle fra det oprindelige hjemland. Derved bliver den unge fastholdt i ufrihed og frataget det frie valg, der er en væsentlig del af det danske samfunds værdier.

Kvinder og mænd, der bosætter sig i Danmark skal vide at ligestilling er en væsentlig del af det danske samfund og en bærende værdi. Samtidig kan integrationsarbejdet blive mere målrettet, når man tager hensyn til kønnenes forskellighed. Det centrale er, at den enkelte person skal integreres i samfundet, i uddannelsessystemet og på arbejdsmarkedet, og at det skal ske uden begrænsninger på grund af køn.

Ældre kvinder med minoritetsbaggrund har sjældent haft tilknytning til arbejdsmarkedet, og de har ofte større sprogproblemer end deres mænd og børn. De bliver derfor meget afhængige af familiens hjælp til at klare hverdagen. På

trods af gode familienetværk er en del alligevel i risiko for at blive socialt isolerede og ensomme, når deres ægtefælle dør, og deres børn flytter hjemmefra. Regeringen ønsker at sætte fokus på, hvordan denne gruppe integreres bedre, for eksempel på landets ældrecentre eller i særlige netværk af ældre kvinder med såvel dansk som anden etnisk baggrund.

Regeringens initiativer:

- Afdækning af de særlige kønsbarrierer ved integration af etniske minoriteter på fx arbejdsmarkedet, i uddannelserne eller i forærgningslivet som input til fremtidige initiativer
- Samlet indsats for frit valg af ægtefælle i et ligestillings- og integrationsperspektiv
- Publikation med gode eksempler på vellykket integration på tværs af kønsroller
- Efteruddannelse af medarbejdere på krisecentre med henblik på en indsats i forhold til kvinder med minoritetsbaggrund
- Tematiske dialogmøder med organisationer om ligestilling og integration

Lighed i ledelse, politik og forskning

Der er få kvinder i toppen af dansk erhvervsliv, i forskningen og på chefniveau både i staten og i kommunerne. På trods af den høje andel af kvindelige politikere i Folketinget er under 1/3 af kommunalbestyrelsernes medlemmer er kvinder.

Der er mange grunde til den skæve repræsentation af kvinder og mænd, men samfundet kan ikke være tjent med at gå glip af de ressourcer, som kvinder besidder. Det er et spild af muligheder.

Derfor er det regeringens hensigt, at der skal gøres en målrettet indsats for at forbedre kønsbalancen både inden for ledelse, politik og forskning.

Allerede sidste år blev der afholdt det første møde i en længere møderække om kvinder og ledelse. På det første møde deltog virksomhedsledere fra det private erhvervsliv sammen med professor Roy Adler fra USA. Hans forskningsresultater viser entydigt, at de virksomheder som har en høj andel af kvinder i ledelsen også ligger i toppen, når det gælder økonomien.

At der er mange kvinder, der deltager aktivt i det politiske liv som medlemmer af Folketinget, er et godt signal. Det betyder, at der er rollemodeller for yngre kvinder, som interesserer sig for en politisk karriere. Men der er få kvinder i kommunalpolitik. Det er dog ikke åbenlyst,

hvad grunden er til den lave deltagelse lokalt, når kvinderne i så høj grad deltager i landspolitik. Regeringen vil derfor sætte fokus på, hvordan man kan øge kvinderepræsentationen i kommunalpolitik.

Universiteterne er et andet eksempel på en skæv kønsbalance i toppen af hierarkiet. Kun 7 pct. af professorerne i Danmark er kvinder, og udviklingen mod en bedre kønsbalance er stagneret. Der skal dog ikke blot fokuseres på de få kvindelige professorer, men også på den store talentmasse af unge kvinder, som er en del af rekrutteringsgrundlaget, men som ikke vælger en forskerkarriere i dag.

Regeringens initiativer:

- Indsamling og analyse af gode erfaringer i forhold til at få en afbalanceret fordeling af kvinder og mænd i virksomhedsledelse, kommunalpolitik og forskning
- Kortlægning af årsagerne til den skæve kønsfordeling i ledelse, politik og forskning
- Konference med fokus på at få en ligelig kønsrepræsentation i ledelse i erhvervslivet, i kommunalpolitik og i forskning
- Udvikling af netværk inden for og på tværs af ledelse, politik og forskning
- En række af debatmøder med forskellige vinkler på spørgsmålet om ligestilling og ledelse for forskellige målgrupper
- Mentorordning og metodeudvikling for kvindelige ledere og lederaspiranter
- Udvikling af kønsopdelt statistik om ledelse

Sundhed for kvinder og mænd

I 2002 nedsatte regeringen en tværministeriel arbejdsgruppe, der skulle undersøge, om der er særlige køns- og ligestillingsperspektiver på spørgsmålet om folkesundheden. Arbejdsgruppen bekræftede, at der er en sammenhæng mellem køn og sundhed. Regeringen har derfor besluttet at sætte øget fokus på området med det mål på en gang at fremme ligestilling og forbedre sundheden.

Kvindens og mænds adfærd er forskellig, når det drejer sig om kost, motion, rygning, lægebesøg og stresshåndtering. Der er også forskel på, hvilke sygdomme der typisk rammer kvinder og hvilke, der er mere udbredte blandt mænd. Samtidig er det centralt at undgå, at de såkaldte livsstilssygdomme bliver overført fra det ene køn til det andet i takt med, at ligestillingen i samfundet bliver styrket.

Regeringens sundhedsprogram » Sund hele livet« lægger vægt på, at det enkelte menneske skal have den nødvendige viden og de nødvendige redskaber til selv at gøre en indsats for sundheden. Folkesundheden er ikke kønsneutral. Viden og bevidsthed om kønsforskelle i sundhedsadfærden kan være med til at øge sundheden for den enkelte kvinde og mand og til at forebygge sygdomme.

Sundhedsvaner grundlægges tidligt i livet, og der er derfor ikke kun behov for en målrettet indsats i forhold til voksne kvinder og mænd. Unges køns- og kropsidealer spiller ind på deres sundhed på både kort og lang sigt, og derfor vil en del af arbejdet også være koncentreret om børn og unge.

Regeringen vil arbejde med sundhed i både et kønsperspektiv og et livsperspektiv.

Regeringens initiativer:

- Konference om valg af livsstil og samspillet mellem kønsideal, motion og mad
- Undersøgelse af hvad der påvirker pigers og drenges valg af livsstil og de sundhedsmæssige konsekvenser, det har
- Afdækning af sygdoms- og sundhedsområder, hvor henholdsvis kvinder og mænd skilte sig markant ud
- Samling af viden om kvinders og mænds kost som grundlag for det fremtidige arbejde inden for ernæringsoplysningen
- Konference om mænd, livsstil og sundhed i samarbejde med Rigshospitalet

Ungdomskultur og moderne kønsroller

Det er i barndommen og ungdomsårene, vi grundlægger vores kønsidentitet og træffer en række valg med konsekvenser for resten af livet (uddannelse, job, partner). Når man som ung skal vælge i dag, er der et hav af muligheder. Tilsyneladende ligger verden åben, og valget er frit.

Men samtidig oplever vi i disse år en stereotyp fremstilling af piger og drenge, kvinder og mænd i bladene, fjernsynet, reklamerne og musikvideoer. Det kan påvirke de unges kønsidentitet og dermed også deres individuelle valgmuligheder.

Regeringen vil sætte gang i en bred debat om og med unge om kønsroller og ungdomskultur. Nuancerede rollemodeller skal gøre op med fastlåste og traditionelle kønsroller. Det vil gøre piger og drenge bedre rustede til at vælge på tværs af kønsmønstre, og det kan bidrage til

mere frie og lige valg af arbejde, uddannelse og partner og dermed også til øget ligestilling.

I forhold til børn og unge, der befinder sig i socialt udsatte situationer, er der behov for en særlig støtte og indsats for at bryde den negative sociale arv. Der er forskel på, hvordan drenge og piger reagerer på social udstødelse, på vold og på mobning, og der skal derfor også arbejdes med en kønspecifik indsats.

Regeringens initiativer:

- Workshop for børneforskere for at samle og sprede viden om børn og ligestilling
- Støtte til børn i voldsramte familier, herunder børn på krisecentre
- Fælles nordisk undersøgelse af hvordan pornografiens udbredelse påvirker piger og drenges kønsrolleopfattelse
- Stilekonkurrence om medier og ligestilling
- Støtte til undervisningstilbud og særudstillinger for børn og unge på Nationalmuseet om ligestillingen før, nu og fremover

FLERÅRIGE INDSATSOMRÅDER

Bekæmpelse af vold mod kvinder

I 2002 blev der for alvor sat skub i arbejdet for at bekæmpe vold mod kvinder. Indsatsen er primært rettet mod volden i hjemmet, og med den nationale handlingsplan og de europæiske indikatorer har regeringen for alvor sat fokus på problemet. Ved satspuljeforligene i 2002 var der desuden bred politisk enighed om at styrke indsatsen til støtte for ofrene.

Vold mod kvinder er ikke alene en forbrydelse, der straffes på linie med alle andre voldelige overgreb. Det er også et angreb på den enkelte kvindes frihed og fysiske integritet og dermed også et centralt ligestillingsspørgsmål.

De initiativer, som allerede er iværksat er beskrevet i redegørelsen for 2002. Regeringen vil sætte nye projekter i gang i 2003 for at intensivere og styrke den tværfaglige og helhedsorienterede indsats for at bekæmpe vold mod kvinder. Yderligere initiativer bliver sat i gang i 2004 og 2005.

Regeringens initiativer i 2003:

- Tilbud om psykologbistand for børn på krisecentre
- Uddeling af overfaldsalarmer til ofre for partnervold

- Fremsættelse af forslag til ændring af service-loven for at indskrive en særlig bestemmelse om krisecentre
- Landsdækkende kampagne på den internationale »Vold mod kvinder-dag« den 25. november
- Etablering af netværk for voldsramte kvinder
- Undersøgelse af undervisning om vold mod kvinder på uddannelsesinstitutioner

Stop handel med mennesker

De seneste år er et stigende antal af især østeuropæiske kvinder kommet til Vesteuropa og er havnet i prostitution og anden form for sexindustri. En stor andel af disse kvinder er ofre for handel med kvinder og dermed en del af en omfattende og organiseret kriminalitet.

Regeringen iværksatte den 2. december 2002 en handlingsplan med en tre-strengt strategi, der omfatter 1) retsforfølgelse af de kriminelle bagmænd, 2) forebyggelse af menneskehandel og 3) støtte til ofrene. Initiativerne i handlingsplanen er flerårige, men der kommer for alvor skub i arbejdet i 2003. Partierne bag satspuljeforliget var enige om at støtte arbejdet.

Målet er konkret at begrænse antallet af kvinder, der bliver handlet til Danmark. Det omfatter både nationalt og internationalt arbejde, ikke mindst i relation til kvinders situation i de nye EU-lande.

Regeringens initiativer i 2003:

- Etablering af værested for ofre for kvindehandel
- Opsøgende gade-teams/kulturformidlere
- Udarbejdelse af skriftligt informationsmateriale til ofre for kvindehandel
- Udvikling af netværk i afsenderlande for at styrke repatrieringen af hjemsendte ofre og forebygge handel med mennesker

Mainstreaming – en effektiv strategi for ligestilling

Ligestillingsloven siger det ganske klart: Alle offentlige myndigheder skal arbejde for ligestilling og indarbejde ligestilling i al planlægning og forvaltning. Men i det kort formulerede krav ligger et langt sejt arbejde med at udvikle nye redskaber og metoder i ligestillingsarbejdet. Nye aktører, der ikke tidligere har arbejdet med ligestilling skal nu professionelt og synligt integrere en køns- og ligestillingsvinkel i deres arbejde.

Mainstreaming som strategi tjener et dobbelt formål, nemlig at fremme ligestilling inden for

de enkelte kerneområder og at medvirke til en bedre kvalitet i de offentlige ydelser til borgerne.

Alle ministerier deltager i mainstreamingarbejdet, hvor topchefer koordinerer arbejdet i en styregruppe og et netværk står for konkrete projekter og uddannelse i den nye strategi. Der ligger nu en stor udfordring i også at udbrede erfaringerne og strategien i kommunerne.

Regeringens initiativer i 2003:

- Udvikling af et digitalt værktøj til indberetning og benchmarking af ligestilling i stat, amt og kommune
- Etablering af arbejdsgrupper om kønsmainstreaming af budgetter, kampagner og data
- Kompetenceudvikling for sagsbehandlere i ministerierne i forhold til ligestillingsvurdering af fx lovforslag og budgetter
- Kønsmainstreaming af den nationale handlingsplan for bekæmpelse af fattigdom og social udstødelse

Ligestilling på arbejdsmarkedet

Kvindens og mænds stilling på arbejdsmarkedet er karakteriseret ved, at både kvinders og mænds erhvervsfrekvens er høj og for kvinders vedkommende den højeste i EU. Men der består stadig en række ubalancer, som giver anledning til fortsat indsats. I disse år koncentrerer indsatsen sig om ligeløn, det kønsopdelte arbejdsmarked og sammenhængen mellem arbejdsliv og familieliv. Disse tre indsatsområder er indbyrdes forbundne, idet det kønsopdelte arbejdsmarked er en af hovedforklaringerne på lønforskellene mellem kvinder og mænd.

Arbejdsmarkedets parter har fået til opgave at sørge for overblik over ligelønsproblemerne i Danmark, og regeringen vil følge udviklingen af ligelønstatistikker meget nøje, da det er vigtigt for at sikre ligeløn.

I 2002 tog regeringen en række initiativer, der giver kvinder og mænd mere fleksible muligheder for at kombinere arbejdsliv og familieliv i forbindelse med barsel, deltid og tilskud til pasnings af egne børn. Det er afgørende at følge disse initiativer set i et ligestillingsperspektiv for at finde ud af, om der er behov for yderligere initiativer på området i 2004 og de følgende år.

Regeringens initiativer:

- Arbejdsgruppe om fælles nordisk ligelønsstatistik

- Fortsættelse af det europæiske projekt om ligeløn i form af udvikling af værktøjer til at sikre ligeløn
- Debatmøde om ligestilling og sammenhængen mellem arbejdsliv og familieliv
- Undersøgelse af hvordan Arbejdsmarkedsstyrelsens erfaringer med mainstreamingstrategien kan overføres til koncernens øvrige kerneydelser
- Kønsmainstreaming af den nationale handlingsplan for beskæftigelse

FREMTIDIGE PRIORITERINGER

Som nævnt kræver de prioriteringer regeringen peger på i ligestillingsarbejdet en flerårig indsats. Nogle af de særlige prioriteringer, der er udpeget for 2003, rækker derfor også frem i tiden og kræver fortsat opmærksom de kommende år. Derudover har regeringen identificeret nogle temaer, som vi allerede i år vil undersøge for særlige ligestillingsproblematikker, der så kan prioriteres i 2004. Det vil ske i samarbejde med organisationer, forskere og fagfolk, så emnerne bliver belyst fra flere sider.

Mænd og ligestilling

Naturligvis handler alt ligestillingsarbejde om mænd, ligesom det handler om kvinder. Men der kan være behov for at sætte fokus på, om mænd oplever særlige ligestillingsproblemer, som ikke har været belyst tilstrækkeligt. I den forbindelse vil regeringen deltage i et fælles nordisk forskningsprojekt »Den nordiske mand«, der med start i 2003 vil løbe over fire år. Regeringen vil også se nærmere på, i hvilket omfang mænd gør brug af de nye fleksible muligheder for at tage barselorlov.

En aktiv alderdom for kvinder og mænd

Gruppen af ældre bliver blandt andet på grund af den demografiske udvikling og en længere levealder markant større de kommende år. Samtidig forventes det, at sundhedstilstanden blandt ældre bliver bedre, og fremtidens ældre vil derfor være aktive, uafhængige og selvhjulpne i længere tid end i dag. Vi vil formentlig opleve en meget stor og meget aktiv gruppe af ældre medborgere, der både kan og vil bidrage til såvel produktiviteten som til samfundsudviklingen generelt.

Gruppen af ældre er på ingen måde homogen. Alligevel kan der være nogle fælles pro-

blemstillinger i forhold til køn og ligestilling i alderdommen, der kræver en særlig indsats. Det skaber behov for en samlet og visionær ældrepolitik med fokus på de aktive ældre kvinder og mænd.

Det vil også være relevant at overveje, om tilbuddene til ældre kvinder og mænd, hvad enten det drejer sig om en aktiv alderdom eller personlig pleje, kan gøres bedre ved at integrere en kønsvinkel på arbejdet. Regeringen vil i en dialog med interessenter og fagfolk overveje, på hvilken måde en kønsmainstreaming af tilbuddene til ældre kan realiseres.

REDEGØRELSE FOR LIGESTILLING I 2002

Det har været et travlt år for ligestillingsarbejdet. Der er vedtaget handlingsplaner til bekæmpelse af vold mod kvinder og handel med mennesker, og indsatsen mod omskæring er skærpet. Der er etableret nye netværk og arbejdsgrupper. Der er ændret i ligestillingsloven. Der er holdt et stort antal nationale og internationale konferencer og møder om ligestilling. Og ikke mindst i forhold til det danske EU-formandskab har Danmark for alvor sat ligestilling og mainstreaming på dagsordenen i EU.

På mange områder taler resultaterne for sig selv. På andre områder skal vi i de kommende år arbejde på at virkeliggøre de mange gode ideer, beslutninger og initiativer, der er sat i gang det forløbne år.

Redegørelsen for 2002 beskriver resultaterne i ligestillingsarbejdet inden for en række nationale indsatsområder og giver også et billede af Danmarks rolle i det internationale ligestillingsarbejde.

Oversigt over aktiviteter 2002 – marts 2003:

- Ligestillingsministeren holdt et møde med NGO'er og ligestillingsinteressenter om ligestilling under det danske EU-formandskab (februar)
- Ligestillingsministerens Redegørelse 2001/- Perspektiv- og handlingsplan 2002 blev afgivet til Folketinget 1. marts 2002 (marts)
- Handlingsplan mod vold mod kvinder blev udsendt 8. marts 2002 og fulgt op af kampagnen »Stop volden mod kvinder« samt en lang række konkrete initiativer spredt over hele året (marts)
- Debat i Folketinget om ligestilling og perspektiv- og handlingsplan (april)

- Handlingsplan om mainstreaming i staten 2002-2006 (juni)
- Uddannelsesdag i Netværket for Mainstreaming om køn og mainstreaming (juni)
- Eksamination af CEDAW (FN komité om kvinders rettigheder) om Danmarks implementering af CEDAW-konventionen (juni)
- Ændring af ligestillingsloven (kommunale ligestillingsredegørelser og Videnscenter for ligestilling) (juni)
- Præsentation af Danmarks aktiviteter og prioriteringer under EU-formandskabet i samtlige EU-lande (juni)
- Offentliggørelse af publikation over ligestillingsaktiviteter under det danske EU-formandskab (august)
- Møde med Europa-parlamentets udvalg for kvinder og ligestilling (september)
- Social- og ligestillingsministerens og beskæftigelsesministerens europæiske konference om rummelighed gennem social dialog og partnerskab, workshop om ligestilling og mangfoldighed (september)
- Uddannelsesdag i Netværket for Mainstreaming om køn, kampagner og kommunikation (september)
- International konference om handel med kvinder i Bruxelles i samarbejde med bl.a. International Organisation for Migration og EU-Kommissionen (september)
- Europæisk konference om køn og marginalisering på Koføeds Skole (september)
- Åben debat om køn og marginalisering samt kønsmainstreaming af EU-Rådsmødet for social- og beskæftigelsesministre (oktober)
- Europæisk rundbordskonference om fattigdom og social udstødelse, workshop om gender-mainstreaming og NAPin (oktober)
- Evaluering af Ligestillingsnævnet (oktober)
- Workshop om køn på et europæisk seminar om handicappede i samarbejde med socialministeriet og EU-Kommissionen (oktober)
- Ministerens virksomhedsbesøg på virksomhederne TDC, Plejehjemmet Hørgården samt Valør og Tinge for at diskutere bl.a. ligeløn og ledelse (oktober)
- Møde for nordiske ligestillingsministre (oktober)
- Debatmøde om kvinder og ledelse med professor Roy Adler (november)
- EU konference om ligeløn i samarbejde Beskæftigelsesministeriet (november)
- Konference om pasningsfaciliteter for børn og ældre i samarbejde med Socialministeriet og EU-Kommissionen (november)
- Chefkonference med overskriften »En ny strategi for ligestilling – kvalitet og forandring i den offentlige sektor« (november)
- Ministerens virksomhedsbesøg hos Carlsberg for at diskutere ligestilling med medarbejdere og ledere (november)
- Kønsmainstreaming af samtlige relevante dagsordenspunkter på EU Rådsmødet for social- og beskæftigelsesministre samt udgivelse af rapport og guide om, hvordan man mainstreamer rådsmøder (december)
- Uddannelsesdag for Netværket for Mainstreaming om køn, data og statistik (december)
- Handlingsplan mod handel med kvinder fulgt op af en avis-kampagne og en hotline med rådgivning på 11 sprog for ofre for kvindehandel (december)
- Nyårsstur for organisationer og virksomheder om ligestilling nu og fremover (januar)
- Udgivelse af billedbog til nybakte familier med oplysninger om ligestilling, barsel og økonomi (januar)
- Lovforslag om at gøre Ligestillingsnævnet permanent (januar)
- Danmark gav indlæg på Europarådets 5. ministerkonference om kvinders rolle i fredsopbygning, konfliktløsning og demokratisering (januar)
- Nordisk-baltisk ligestillingskonference »WoMen and Democracy« med dansk ledelse af workshop om handel med kvinder og oplæg i workshop om kvinder og ledelse (februar)
- Udgivelse af en håndbog med gode råd til, hvordan man integrerer ligestilling i lovforslag, kampagner, ledelse og data (februar)

Hermed slutter redegørelsen.

62. møde

Tirsdag den 11. marts 2003 kl. 13.00

Dagsorden

1) Spørgsmål til ministrene.

(Spørgetimen).

2) Spørgsmål om fremme af forespørgsel nr. F 45:

Forespørgsel til udenrigsministeren [om den danske fange på Guantánamobasen].

Af Line Barfod (EL) m.fl.

(Forespørgslen anmeldt 26/2 2003).

3) Spørgsmål om fremme af forespørgsel nr. F 46:

Forespørgsel til økonomi- og erhvervsministeren [om de igangværende GATS-forhandlinger].

Af Keld Albrechtsen (EL) m.fl.

(Forespørgslen anmeldt 26/2 2003).

4) Spørgsmål om fremme af forespørgsel nr. F 49:

Forespørgsel til økonomi- og erhvervsministeren og miljøministeren [om drivhusgasser].

Af Eyvind Vesselbo (V) m.fl.

(Forespørgslen anmeldt 28/2 2003).

5) Indstilling fra Udvalget til Valgs Prøvelse.

6) Tredje behandling af lovforslag nr. L 121:

Forslag til lov om ændring af lov om forsvarets personel og lov om hjemmeværnet. (Erstatning og godtgørelse m.v. for selvpåførte skader).

Af forsvarsministeren (Svend Aage Jensby).

(Fremsat 14/1 2003. Første behandling 23/1

2003. Betænkning 20/2 2003. Anden behandling 27/2 2003).

7) Forespørgsel nr. F 30:

Forespørgsel til forsvarsministeren [om fornyelse af forsvarsaftalen].

Af Villy Søvnald (SF) m.fl.

(Forespørgslen anmeldt 14/1 2003. Fremme af forespørgslen vedtaget 16/1 2003).

8) Første behandling af lovforslag nr. L 170:

Forslag til lov om ændring af lov om tandpleje m.v. (Større valgfrihed og fleksibilitet i børne- og ungdomstandplejen).

Af indenrigs- og sundhedsministeren (Lars Løkke Rasmussen).

(Fremsat 26/2 2003).

9) Første behandling af lovforslag nr. L 171:

Forslag til lov om ændring af lov om offentlig sygesikring. (Etablering af personlige elektroniske medicinprofiler og indførelse af mulighed for at opkræve gebyr for godkendelse af ernæringspræparater som tilskudsberettigede).

Af indenrigs- og sundhedsministeren (Lars Løkke Rasmussen).

(Fremsat 26/2 2003).

10) Første behandling af beslutningsforslag nr. B 89:

Forslag til folketingsbeslutning om en målrettet indsats for at begrænse rygning hos børn og unge.

Af Sophie Hæstorp Andersen (S) m.fl.

(Fremsat 18/2 2003).

11) Første behandling af beslutningsforslag nr. B 92:

Forslag til folketingsbeslutning om frigivelse af hash til medicinsk brug.

Af Line Barfod (EL) og Pernille Rosenkrantz-Theil (EL).

(Fremsat 18/2 2003).

Mindetale

Den fg. formand (Svend Auken):

Ivar Hansen er død.

Folketinget har mistet sin formand. Folketingets medlemmer har mistet deres førstemand, og mange inden for og uden for Christiansborg har mistet en ven. Folkestyret har mistet sin talsmand, og ud over landet vil mange med os sørge over Ivar Hansens pludselige død.

Ivar Hansen var Venstremand med liv og sjæl, ingen tvivl om det, i det stolte, ikke mindst jyske Venstres historie.

Ivar Hansens indsats rager op. Det er et af skovens store træer, der er væltet i dag. Hans død er derfor et smerteligt tab for det parti, han gav sine rige evner og store arbejdsindsats til.

Om hans holdninger og politiske forankring var der aldrig usikkerhed.

Men netop det, at han var et helt menneske med klare principper og holdninger, gjorde Ivar Hansen i stand til at forstå og respektere mennesker med en anden baggrund og andre synspunkter end dem, han selv havde. Ivar Hansen var trods sin undertiden kontante form altid samarbejdets mand. Han ville, nå resultater, han ville videre, men ikke på bekostning af andre, sammen med andre.

Dansk folkestyre var en livssag for Ivar Hansen, og få har tjent demokratiets institutioner på flere ledende pladser, end han gjorde. Men posten som Folketingets formand var for ham topunktet af hans karriere.

Han blev en eminent formand i de 5 år, han fik lov til at virke. Alvorlig, altid optaget af Folketingets evne til at kunne arbejde med kvalitet og gennemslagskraft, optaget af at videreføre Christiansborgs bedste traditioner, men altid åben over for nye ideer til forbedring af Folketingets arbejde.

Så sent som i dag skulle vi i Præsidiets have haft en indgående drøftelse af Folketingets debat- og arbejdsformer. Heri indgik mange spændende forslag, som Ivar Hansen var levende optaget af. Og senere i dag skulle han have ledet en stor grundlovskonference her i huset. Hans liv som formand var ikke en hvile på de velfortjente laurbær. Hans død afbrød et dynamisk og engageret arbejdsliv.

Ivar Hansen elskede Folketinget, og vi, hans kolleger, holdt meget af ham. Han vidste, at samarbejde og gensidig respekt er bærepiller for dansk folkestyre. Han lagde altid vægt på Folketingets værdighed, og han nød den friske, men også gode tone, der hersker mellem Folketingets medlemmer.

Det er ingen hemmelighed, at han var dybt uenig i og berørt af den kritik, der på det sidste blev fremført mod afviklingen af Folketingets møder. Ivar Hansen syntes med rette, at Folketinget måske til forskel fra mange andre parlamenter havde en fin kollegial arbejdsform, og den ville han for alt i verden værne om.

Ivar Hansen var en god formand for Præsidiets, og det var ham magtpåliggende, at vi så vidt muligt nåede til enighed om beslutningerne, og at vi holdt sammen. Jeg og mine kolleger var utrolig glade for arbejdet tæt på formanden.

Også som arbejdsgiver for mange hundrede ansatte var Ivar Hansen eminent: lyttende, interesseret, menneskelig, optaget af nytænkning,

men bestemt ikke letsindig i pengesager. Når talen var om økonomi, glemte man aldrig, at man her havde at gøre med den tidligere formand for Finansudvalget og statsrevisorerne. Ikke blot i Folketingssalen, men over hele huset vil den 11. marts være en sorgens dag.

Ivar Hansen blev 64 år. Han blev valgt til Folketinget i Grindstedkredsen i Ribe Amtskreds i 1973 og repræsenterede denne kreds i alle årene på Christiansborg. Det var i samme amtskreds, hans forbillede, den tidligere Venstreformand Erik Eriksen, havde været valgt, og det blev grundlaget for hans politiske karriere.

Ivar Hansen var bærer af traditionen i Venstre, den stærke, liberale tradition knyttet til landet, da den sidste del af det 20. århundrede stod over for et andet Venstre knyttet til byerhvervene.

Ivar Hansen var ejer af slægtsgården i Agerbæk mellem Varde og Esbjerg. Han blev uddannet ved landbruget og var på adskillige højskoler, bl.a. i Ryslinge og Askov.

Ivar Hansen kom i Folketinget ved det såkaldte jordskredsvalg i 1973 og fik unægtelig en ilddåb i det politiske arbejde, hvor Venstre dannede den såkaldt smalle regering baseret på bare 22 mandater. Det gav en stor arbejdsbyrde og betydningsfulde poster til den unge politiker.

Kl. 13.05

Allerede i 1974 blev han medlem af gruppens bestyrelse, og han blev Venstres folketingsgruppes formand i 1977.

I 1978 tog han sammen med Henning Christophersen initiativ til dannelsen af det borgerlige firkløver. Det var derfor ikke med glæde, at Ivar Hansen oplevede dannelsen af SV-regeringen i 1978. Han indtrådte ganske vist i ministeriet som minister for offentlige arbejder, men den korte ministertid blev ikke kun en positiv oplevelse. De 13 måneder i 1978-79 som trafikminister gjorde meget for at styrke Ivar Hansens kærlighed til folketingsarbejdet. Han blev aldrig siden minister, selv om det naturligvis ikke har skortet på opfordringer til ham.

Jeg var hans kollega i SV-regeringen og husker hans indsats med respekt. Han kunne snildt have bestridt mange forskellige ministerposter, men han valgte at arbejde for sit parti her i Folketinget.

I 1984 skulle Venstre have ny formand, og Ivar Hansen kandiderede til posten mod udenrigsminister Uffe Ellemann-Jensen. Som bekendt tabte Ivar Hansen valget, men han blev typisk nok for ham en loyal støtte for Uffe Ellemann-

Jensen i de 16 år, hvor han beklædte gruppeformandsposten i Venstre.

Ivar Hansen havde mange poster på Christiansborg. En opregning vil føre alt for vidt, men det skal dog nævnes, at han var statsrevisor 1982-98 og formand for statsrevisorerne fra 1995 og formand for Finansudvalget 1986-88. Allerede i 1990 blev han medlem af Folketingets Præsidium, og i 1998 blev han formand for Folketinget.

Selve valget til formandsposten vil selvfølgelig blive husket på grund af lodtrækningen i 1998, men Ivar Hansens formandstid vil blive husket for meget andet.

Han var optaget af spørgsmålet om at forbedre lovenes kvalitet, og han var stærkt medvirkende til, at der blev taget konkrete skridt til at forbedre denne kvalitet. Således tog han initiativ til indkaldelse af en stor konference på Marienlyst om netop dette tema, en konference, hvori repræsentanter for Folketinget og regeringen med den daværende statsminister i spidsen og såvel en lang række interesseorganisationer som mange eksperter deltog.

Konferencen startede en proces, der utvivlsomt har bidraget til at højne kvaliteten af det lovgivningsarbejde, som vel er det centrale for Folketingets virksomhed. Et led i dette arbejde kom til udtryk i hans bestræbelser på at modernisere og udvikle Folketingets serviceapparat.

I 1999 stod Ivar Hansen i spidsen for markeringen af grundlovens 150-års-jubilæum. Han engagerede sig stærkt i den grundlovsdebat, der blev sat i gang foranlediget af jubilæet, og han blev en personlig drivkraft bag udviklingen af Ungdomsparlamentet, hvor han vil blive husket af de unge som en meget engageret formand.

Hans engagement vil også blive husket i forbindelse med projektet »Politiker for en dag«, hvor han videreførte sin forgængers, Erling Olsens, idé. Her vil de unge få lejlighed til at prøve politikernes arbejdsvilkår. Det er tragisk at tænke på, at han skulle have indviet »Politiker for en dag« allerede næste tirsdag.

Ivar Hansen havde et lyst sind. Han elskede at synge, og han havde en udpræget sans for humor og ironi. Hans taler kunne være fremragende. Han læste uhyre meget, og han var særdeles velorienteret om historiske og politiske emner. Men først og fremmest elskede han sit arbejde som Folketingets formand. Han ønskede at være alle medlemmernes formand, og han var stolt over, at vi valgte ham enstemmigt efter valget i 2001.

Ved Ivar Hansens død har Folketinget mistet sin højt respekterede formand. Ingen kan være i tvivl om, at Folketingets værdighed og respekten for Folketinget lå ham stærkt på sinde, ikke mindst folkestyrets forankring i befolkningen og især hos de unge.

Ivar Hansen er død. Alt for tidligt har Folketinget mistet sin formand, folkestyret sin talsmand og vi en ven og kollega.

Æret være Ivar Hansens minde.

(Medlemmerne påhørte stående den fungerende formands mindeord).

Kl. 13.10

Meddelelser fra formanden

Den fg. formand (Svend Auken):

Der fremsættes en række forslag, som vil blive omdelt i salen. Jeg skal efter omstændighederne udlade at læse alle titlerne op *).

Punkterne på dagsordenen for i dag udgår. Vi vil bruge dagen til at mindes Ivar Hansen.

Folketingets næste møde afholdes i morgen, onsdag den 12. marts 2003, kl. 13.00.

Jeg henviser til den dagsorden, der er oplået i salen.

Mødet hævet kl. 13.11

**) Af dokumentationshensyn anføres de fremsatte forslag her:*

Medlemmer af Folketinget Kamal Qureshi (SF), Anne Baastrup (SF), Aage Frandsen (SF) og Ole Sohn (SF) har meddelt mig, at de ønsker skriftligt at fremsætte:

Forslag til folketingsbeslutning om afskaffelse af starthjælpen til udlændinge. (Beslutningsforslag nr. B 105).

Medlemmer af Folketinget Jacob Buksti (S), Mogens Lykketoft (S), Ole Stavad (S) og Jens Peter Vernersen (S) har meddelt mig, at de ønsker skriftligt at fremsætte:

Forslag til folketingsbeslutning om lavere skat på arbejde.
(Beslutningsforslag nr. B 106).

Medlemmer af Folketinget Søren Søndergaard (EL) og Line Barfod (EL) har meddelt mig, at de ønsker skriftligt at fremsætte:

Forslag til folketingsbeslutning om forbud mod våbentransporter.
(Beslutningsforslag nr. B 107).

Medlemmer af Folketinget Line Barfod (EL), Keld Albrechtsen (EL), Pernille Rosenkrantz-Theil (EL) og Søren Søndergaard (EL) har meddelt mig, at de ønsker skriftligt at fremsætte:

Forslag til folketingsbeslutning om sikring af aktiverede kontanthjælps- og dagpengemodtagere efter lov om sikring mod følger af arbejdsskade.
(Beslutningsforslag nr. B 108).

Medlemmer af Folketinget Holger K. Nielsen (SF) og Søren Søndergaard (EL) har meddelt mig, at de ønsker at stille følgende forespørgsel til statsministeren og udenrigsministeren:

»Hvad kan regeringen oplyse om dens holdning til krigen i Irak?«
(Forespørgsel nr. F 50).